మన్ను - మశానం

పేరు "మణి" నోరు తిరక్క "మని" అనేవారు. ఆ పేరుకూడా నోటికి ఇమడక కాబోలు "మన్ను" అంటుండేవారు. చివరికి "మన్నూ" ఖాయమైంది. వయస్సు ఏడేళ్ళు- మరీ నలుపు కాకపోయినా, నలుపే, నుదురు, కనుబొమ్మలు స్ఫుటంగా అమర్చినట్లుగా వుంటాయి. రెప్పలు పైకెత్తినప్పుడు కళ్ళు తళుక్కుమన్నట్లుంటాయి. చిందరవందరగా, పాపిడ, తిన్నగా కనబడక, చమురు తగలని వైఖరి తలకట్టు, జడ, మోకాళ్ళకిందికి జారిన పరికిణీ, రంగు జుబ్బా, మెళ్ళో పూసల గొలుసు చెంపలకి ఏమీలేదు. సరదా పడినప్పుడు, లవంగం తగుల్చుగుంటుంది. పళ్ళు, నవ్వు, వొంపు తిరిగిన చిన్నగడ్డం, కులాసాగా, చలాకీగా కదిలే వైఖరి, హుషారైన పిల్ల మన్నూ. నుదురు స్ఫుటంగా వుంటుందన్నాను. అది పూర్తి నిజంకాదు. స్ఫుటంగా అంటే, చెక్కినట్లు ఒక ఆకృతిలో వుందన్నమాట. ఎందుకంటే నేను చూసినప్పుడు, ఆమె వయస్సు పదమూడు. అప్పుడు ఆమె నుదుటిమీద మూడు అడ్డగీటులున్నాయి - కాస్త ఎడమెడంగా, మూరు చారలు - మిగతా చర్మం రంగుకి భిన్నమైన రంగు చారలు, చర్మం కాలి ఊడినట్లు, దెబ్బ తగిలి, మానాక కొత్తచర్మం వచ్చినట్లు, అంగుళం, అంగుళంన్నర పొడవుగల గీతలు - బ్రహ్మరాతకి మల్లె. వొకదానికింద నొకటి, చివరిదిమట్టుకు కనుబొమ్మవైపుకు దిగింది ఆ గీట్లు వార్ధక్యాన్ని సూచిస్తాయి సామాన్యంగా, కాని మన్నూగీట్లు అట్లాంటిదికావు. ఓ విధంగా ఆమె మొహానికి అందాన్ని యిచ్చాయేమో - అందం అనలేకపోయినా, నొక విధమైన ఆకర్షణ వుందనిపిస్తుంది.

అవి పుట్టుకతో వచ్చిన గీట్లా? చెప్తాను.

మన్నూ తల్లి పాలు అమ్మకం, తాతకట్టెల వ్యాపారం, తండ్రి కూలికెళ్ళేవాడు తల్లి, తండ్రి చనిపొయ్యారు. తాతగారి దగ్గరవుంటుంది మన్నూ. అమ్మమ్మలేదు. ఆమె చుట్టం ఎవరో - వొకామె వండిపెడుతుంది. ఆమెకూడా పాలుపోస్తుంది. ఆమెకి వొక కొడుకు - పదిహేనేళ్ళ కుర్రవాడు - "కిట్టయ్య" పుల్లల వ్యాపారంలో సాయపడుతూ వుంటాడు. తల్లిదండ్రి ఏమి మిగిల్చిపొయ్యారో మన్నుకి తెలియదు. రెండు కర్రబొమ్మలు మాత్రం అమ్మ తనకిమ్మందిట. వాటిని ఎప్పుడూ దగ్గరుంచుకుని చూసుకుని సంబరపడిపోతూ వుంటుంది. మన్ను - నల్లచేప కర్రబొమ్మలు - రెండూ వొకటి ఆడ, వొకటి మగ, కాని రెండూ వొకలాగే వుంటాయి. రెండు కాళ్ళు, తల, చేతులు నడుంతో కలిసే వుంటాయి. చెవులు, జుట్టు ఉన్నట్లు లేదు. అవి దేవుడు బొమ్మలంట. అమ్మ తిరపతిలో కొంది. ఏడుకొండల సామి, ఆయన పెళ్ళాం - లేకుంటే, రాధ, కృష్ణుడు - అనీ ఆ రెండు బొమ్మల, నాలుగైదంగుళాల పొడవుగల బొమ్మలు. దేవుడు రాత్రిపక్కలో

పడుకోపెట్టుకుని పరుంటుంది మన్ను. అవంటె అంత ఇష్టం. అమ్మ ఇచ్చిన బొమ్మలు. వాటితో మాట్లాడుతుంది మన్ను – బుజ్జగిస్తుంది. వాటికి నీళ్ళు పోసి, అన్నంపెట్టి, జోకొట్టి, నిద్ర పుచ్చుతుంది. అప్పుడప్పుడు తలంటుపోస్తుంది – తను పోసుకున్నప్పుడు బయటకెడితే, వాటినికూడా తీసుకెడుతుంది.

ఆ రాత్రి ఆ బొమ్మల్ని నులకమంచంపై పెట్టి, అటు ఇటు పడిపోకుండా, రెండు గుడ్డపీలికలుకట్టి, మోచేతిని వాటిమీద ఆనించి పరుంది మన్ను. ఆ బొమ్మలు తన అమ్మ, అయ్య. అయ్య లేకుంటే దేవుడు. తల, తాత తలకిమల్లె వుంటుంది.

మంచి నిద్రలోవుంది. ఏదో చప్పుడయింది. ఎవడో మెళ్ళో చేయిపెట్టి, పూసల గొలుసు లాగుతున్నాడు. కేకపెట్టింది. తనూ పెనుగులాడుతోంది. ఏం జరిగిందో ఏం తగిలిందో, తనకు తెలియదు – నుదుటికి ఏదో తగిలింది – “అమ్మో” అని కేకపెట్టి ఏడుస్తోంది. దెబ్బ తగిలింది – రక్తం కారుతోందా! ఇంతలో ఎవరో పరుగులు, గంతులు, కేకలు, ఎవరో కట్టెలు విసురుతున్నారు. తాత దీపంతెచ్చాడు. దొంగాడు – వెళ్ళాడులే. “ఏం ఎత్తికెళ్ళాడు” తాత నుదుటికి ఏదో అద్దాడు. గుడ్డకట్టాడు.

అయ్యో, అమ్మో అని ఏడుస్తోంది మన్ను. “ఏందే నీయాగడం – ఎందుకా ఏడుపు?” తాత గదమాయిస్తూ, దీపంతో నాలుగు మూలలా చూస్తున్నాడు.

“నా బొమ్మలెత్తికెళ్ళాడు – రెండు బొమ్మలూ” మంచంకింద వెతుకుతోంది. గుడ్డపీలిక తెంచి, బొమ్మలెత్తికెళ్ళాడు.

“ఆడు. బొమ్మలేం చేసుకుంటాడే ఉండు వెదుకుతా.”

తాత, వెనక కిట్టయ్య బైటికి వెళ్ళి వెదుకుతున్నారు. మన్ను నిద్ర పోయింది. ప్రొద్దుటే లేచి, సందు చివర పుల్లల పక్కనా, గడ్డివాములోనూ బొమ్మలకోసం వెదికింది కనబడలేదు. వాటిని తల్చుకుని పడుకునేది రాత్రుళ్ళు. పని మీద ఎవరింటికేనా వెళ్ళినప్పుడు, అట్లాంటి బొమ్మలు, కనబడతాయేమోనని పరకాయించి చూసేది. గుళ్ళో వుంది వొకబొమ్మ. పెద్దది, నల్లగా, పెద్దకళ్ళు, నెత్తిన టోపీ, చేతులో అదేంటో పట్టుకుని పంచి, కండువ కప్పుకుని వుంటుంది. ఆ గుళ్ళో బొమ్మ. తన బొమ్మకాదు.

మరో రెండేళ్ళు గడిచాక, పైవూరు వెళ్ళారు. మన్ను, తాత, కిష్టయ్య, వాడితల్లి. తాత కొంత లాభం తెచ్చుకున్నాడు. మరి రెండుగేదెలు కొన్నారు ఈ ఊరుకాస్తంత పెద్దది. విశాలమైన రోడ్లు – ఇళ్ళచుట్టూ గోడలు, తోటలు, మిద్దెలు, మేడలు, గుర్రంబళ్ళు, పెద్దబజారు – సందడిగా వుంటుంది. రోడ్లంట అక్కడక్కడ దీపాలు, లారీలు, బస్సులు తిరుగుతాయి. దుమ్ము లేస్తుంది. డవాళి బంట్రోతులు సైకిళ్ళమీద తిరుగుతూ వుంటారు. ఊరు నడుమ పెద్ద చెఱువు. అందులో స్నానాలు. రాత్రి ఎవరో కథ చెప్తాడు. నలుగురూ పోగవుతారు. భలే సర్దాగా వుంటుంది. అవతల దూరంగా సినిమా హాలు, కాఫీ హోటళ్ళు, ఇంకా అవతల చాకిరేవు, పిల్లకాలవ – పొదల నడుమ సీతాకోకచిలకలు, ఆకాశంలో కత్తిరితోక, పిగిలి పిట్టలు – ఈలలు వేస్తూ వుంటాయి. పొలంలో కుర్రాళ్ళు, గాలి పటాలు ఎగరేస్తారు. వాళ్ళల్లో కిట్టయ్యా వుంటాడు. వాడికి మీసకట్టు భలేగా వాస్తోంది. పాగాచుడతాడు. ఊడిపోతూ వుంటుంది. మళ్ళా చుడతాడు గాలిపటం ఎగరేస్తాడు.

కట్టెలు, బండీమీద వేసుకుని గొప్పోరి ఇళ్ళల్లో ఇచ్చివొస్తాడు కిట్టయ్య. తాతయ్య గేదెల్ని తోలుకెళ్ళి ఇళ్ళ ముందు పాలు పితుకుతాడు. గిన్ని గ్లాసు లోపలికి తీసికెళ్ళి పాలుకొలిచి పోస్తుంది మన్ను. తనకి ఈపనిష్టం. పొదుగు పక్కనే కూర్చుని, పాలు పిండుతుంటె చూడ్డం సరదాగా వుంటుంది. మధ్య మధ్య తనూ వేళ్ళు పెట్టి పిండుతుంది. ఏమిటో తిరకాసు – తను పిండితే సరిగ్గారావు. తాత వేళ్ళకి అవి అలవాటుపడ్డాయి. గేదె వెన్నుమీద ఎర్రటిపుండు – ఎట్ల పడిందో, దానిపై ఈగలు ముసురుతాయి. తోక ఆడిస్తుంది. కళ్ళల్లోకి దిగులుగా చూస్తుంది. దూడ ఎగిరిపడుతుంది. ముందుకాళ్ళు నిలబడవేం – అయ్యొ పడిపోతుంది. ఎత్తుకోనా? దాదా దా మెడని కౌగలించుకుంటుంది – తన జడ మాదిరి, దానితోక నూనె రాయదేం? గడ్డిలో పడుకుని, దూడ కళ్ళలోకి చూస్తుంది. ఏదో చప్పుడు ఏదోకాదు మనుషులు దిగుతారు ఎక్కుతారు. పెద్ద కూతడర్, డర్, బర్ బర్ – మెట్లెక్కి వెడతారు దిగుతారు. మళ్ళా దర్ దర్ బర్ బర్ ఇది ఎవరిదో, పెద్దోరి, లోగిలి, చుట్టూ పెద్దగోడ, గేటు, చెట్లు మొక్కలు వొకపక్క పచ్చటి గడ్డి – మెత్తగా వుంటుంది. పడుకోవాలని పిస్తుంది. అక్కడ పాలు పితకడం ఎవడో ముసిలోడు వస్తాడు. తప్పాలా గ్లాసు తీసుకుని వాడితో ముందుగదిలో కెడుతుంది. అక్కడ పెద్ద అద్దాల తలుపులోన కిటికీ, తొంగిచూస్తే పెద్ద కుర్చీలు ఊగే ఉయ్యాల, గోడని అద్దాలు, పటాలు బొమ్మలు – భలె – భలె ఎవరో ఒకాయన కోటలాగు – భలే మెరిసే చొక్కా, పెద్దోడై, ఆయన వెనకాలె, మరొకామె "తపాల తప్పేలా, ఏమిటల్లా చూస్తావ్?" కసిరింది. ఆయన తలుపు వేశాడు.

బైటకొచ్చేస్తుంది మన్ను.

"బలేగుంది తాతా, లోప – భలే బొమ్మలు"

నవ్వుతాడు తాత. గేదెల్ని తోలుతాడు రెక్కపుచ్చుకుని లాక్కుపోతాడు.

ఆ గొప్పోరి లోగిలికెళ్ళడం అంటె మన్నుకి సరదా. ఎప్పుడు తెల్లారుతుందా ఎప్పుడక్కడికి వెళ్ళిపడదామా అని కాచుకుని గడుపుతుంది రాత్రుళ్ళు. ఆ ఇంట్లో గదిలో వింత వింత వొస్తువులను చూసింది వాటిని దగ్గరగా, పరీక్షగా, పూర్తిగా చూడలేదు. అందులో ఏదో వుంది తనని ఆకర్షిస్తోంది.

ఆరోజు ఉదయం ఏడు దాటింది. తాత పక్కింట్లో పాలుపోస్తున్నాడు. ఇంక ఇక్కడికి రావడానికి గడువుంది. తెల్ల పరికిణి, పసుపుపచ్చ రంగుది పొడుగుచేతుల రవిక వేసుకుంది. ఆ గది చూడడానికి తగినదిగా వుండాలని ముందుగదిలో కెళ్ళింది. కింద తివాచీలున్నాయి. మెత్తగా తగుల్తాయి కాలికి. రంగురంగులవి – గోడన పెద్ద అద్దం. బీరువాలో ఎన్నో వొస్తువులు – అద్దాల బీరువా. తలుపుపైన గోడని పెద్ద గడియారం గుండ్రుంగా, తెల్లబిళ్ళ, అటూ ఇటూ ఆడుద్ది. పైన ముళ్ళు, అంకెలు – టక్, టక్ టక్ – భలే అద్దుగదా! గంట కొట్టింది – టంగ్, టింగ్, టాంగ్, టాంగ్ గింగ్గ్.... భలే అదేటి – పాట మాదిరి, మరో అడుగు లోపలకేసింది.

"ఎవరిది?" అని ఎవరిదో కంఠం బాబో – అనుకుని చటుక్కున బైటికి వచ్చేసింది.

"ఎటో పొయ్యా – షికార్లేందే?" తాత కంఠం.

"లోపల చూస్తున్నా – భలే పాడుద్ది తాతా, గడియారం, టంగ్, టింగ్, టాంగ్, డాంగ్ గింగ్...."

"అట్టగా. అయ్యన్నీ ఈన తండ్రిగారి సంపాదన. పేకాట్లో, జూదంఆడి డబ్బు గడించాడు. చచ్చాడు. కొడుకు కోడలు, హయాం ఇది. ఈనా, అంతే పనీలేదు పాటాలేదు. ఆస్తంతా తగలబెడుతుంటాడు. కారు కూడా అమ్మేశాడంట. పట్టుకో పలుపు" పలుపు పట్టుకున్నా, మన్ను చూపంతా ఆగదిపైననే ఇక్కడనుంచి ఏమీ కనపడ్డంలేదు. ఎవరో ఒకాయన మెరిసే చొక్కా – మనిషి కిటికీ ముందు పచార్లు చేస్తున్నాడు ఇటుకేసి చూస్తున్నాడు. తనకేమీ తెలియనట్లు గడ్డిలో పడుకుని దూడమెడ దువ్వుతోంది. చెవి ఆనించి వింటోంది, దూడ లోపలేదో వింత చప్పుడు, లోపల అదంతా ఏమిటో దానిపొట్టలో గడియారం వుందా? తనకి తెలీదు.

నాలుగైదు నెలలు గడిచాక, మన్ను ఆ ఇంటికి సాయంత్రం నాలుగింటికే వెళ్ళింది. తాత పాలుతేవడానికి కాస్త ఆలస్యం అవుతుందని చెప్పడానికని నిజానికి తాత, రామయ్య మాట్లాడుకుంటుంటే విని అలా అని గ్రహించింది కాని తనతో ఆ విషయం చెప్పిరమ్మని చెప్పలేదు తాత.

గేటుదాటి వెళ్లేసరికి, ఆకాశంలో ఉఱుములు, మెఱుపులు విజృంభించాయి. నలుపు ఎఱుపు కలిసినరంగుతో దట్టమైన మేఘాలు, గాలిపటాలల్లె, ముక్కలుగా విడిపోయి, ఎగురుతూ పోతున్నాయి. అవరణలో ఎవ్వరూలేరు. గాడిద బెదురుతూ, పక్కింటి చూరుకింద చేరింది. రిబ్బన్ల వాడు బండి తోసుకుంటూ, వేగంగా వెడుతున్నాడు. చక్కలిగింత పెట్టినట్లు వర్షంచుక్కలు వొక్కటొక్కటె నేలమీదపడి చప్పుడు చేస్తున్నాయి. ఆ చప్పుళ్ళని లెక్కపెడుతోంది మన్ను. వర్షం వంకని ఆ లోగిలి గదిలోకి వెళ్ళడానికి నిశ్చయించుకుంది. అరవై అరవై వొకటి, అరవై రెండు – అమ్మో – ఎలా లెక్క పెట్టడం! అన్నీ వొక్కసారే పడుతుండయ్యే! రెండు వందలు – కలుపు – అన్నీ కలిపితే ఆరొందలు – అమ్మో మొహాన కొడుతున్నాయి పరుగెత్తింది. గదిముందు చూరుకింద నిలబడింది. బైట చెట్లనడుమ కంతల్లోంచి వర్షం, పడుతోంది జనం సందడి, లేదు. చెట్టు కిందగడ్డి రంగు ముదురుతోంది. రాతిబండలు కట్టెలు, రంబులు, గుర్రంజీను. మోటారు చక్రం – ఆవరణలో, తమాషా వొస్తువులు వున్నాయి. వాటిని ఆనుకున్న నేల, పొడిగా వుంది. ఇంకా తడవలేదు. పొడిగావున్న భాగాలు, వొక్కక్కటే తడిసి మట్టిగా జారడం గమనిస్తోంది. గది తలుపుకి అనింది వర్షం మీదపడుతుంటే తప్పుకున్నట్లు అమ్మో ఉరుము చెట్లకొమ్మలు గుద్దులాడుకున్న చప్పుడు తలుపుతోసింది. తెరుచుకుంది. గదిలో ఎవ్వరూ లేరు. గడియారం బిళ్ళ, అటూ ఇటూ కదుల్తోంది. గోడని ఆ పెద్ద అద్దం లేదే? ఏమైనట్లు? కింద తివాసీలులేవే నేలకాలికి చల్లగా తగుల్తోంది. వర్షం పడుతుందని లోపల పెట్టేశారా? గదిలో వొక మూలకి నడిచింది. అక్కడ గోడలో వొక అద్దాల తలుపుల అలమారు పొడుగ్గావుంది. అందులో బొమ్మలు కర్రవి. నల్లకర్ర, ఎర్రకర్ర, తెలుపుకర్ర ఏనుగులు, ఏవో లాగుతున్నాయి. చిలకలు, నీళ్ళు తెస్తున్న ఆడమనిషి బొమ్మ అదుగో మూల దేవుడు బొమ్మలు. తన బొమ్మల్లాంటివే పెద్దవి. ఎత్తుగా ఉన్నాయి. చేతులు వేళ్ళు, పాదాలు, భలేగున్నాయి. అదుగో జుట్టు – తన

బొమ్మలకిమల్లె గుండుకాదు. మొగ, ఆడ – రెండు బొమ్మలు. అమ్మ, అయ్య, రాధ, కృష్ణుడు, ఆడ. దేవుడు, మగదేవుడు – తలుపు లాగింది వొచ్చేసింది. చెయ్యిపెట్టి బొమ్మని తడుముతోంది – నిమురుతూంది. మెత్తగా, గుర్రుగా – భలేవాసన – ఏందబ్బా – గంధం, ఆరతి, కరుపురం దండ వాసన – బైటికి లాగితే –

ఎదురుగా తలుపు చప్పుడైంది. తోసుకుంటూ ఎవరో లోనికొచ్చాడు. మెరిసే చొక్కా ఆయన – రాజారాంగారంట. పైన తువ్వాలు, లాగు, జుబ్బా – మీసకట్టు, డాగుపడ్డ పళ్ళ వరస. చేతిలో బెత్తం.

"ఏమిటి చేస్తున్నావ్?" బొంగురు గొంతు –

తలుపు మూసేసి, వెనక్కి తిరిగి గది గుమ్మందగ్గరకు గెంతింది మన్ను.

"ఓ నువ్వా – పాలపిల్ల!"

"చూస్తుండా"

"ఏమిటి?"

"బొమ్మల్ని భలేగున్నాయి."

"ఫరవాలేదు – లోనికి రా – రా, రా, దగ్గరగా చూడు."

మంచాయన రమ్మంటుంటాడు వెళ్ళింది.

"ఇదిగో ఇయ్యి"

"చూపేదా?"

అని రాజారాం, వొక బొమ్మని పైకి లాగి, తువ్వాలుతో దులిపి ఆమె చేతికిచ్చాడు. పట్టుగుంది – రెండు చేతుల్తో, గట్టిగా గుండెకి హత్తుకుంది ఊగింది.

"ఇదండి"

తీసుకుని ఆయన లోపల పెట్టేశాడు.

"అదో ఆ రెండోది" అంది. రెండో బొమ్మనికూడా ఇవతలికి లాగి దులిపి, ఆమె కిచ్చాడు రాజారాం. తీసుకుంది నేలమీద కూర్చుంది. పరికిణి అంచుతో బొమ్మని రాసింది. మెడ బొమ్మమీద ఆనించింది. ఊగింది కళ్ళు మూసుకుంది ఆడ దేవుడు – అమ్మ చచ్చిపోయిందిగా అమ్మ దేముడైంది: తనకి బొమ్మ నిచ్చింది చచ్చిపోయింది. ఆ బొమ్మని దొంగాడెత్తికెళ్లాడు. తనకి బొమ్మలేదు. అమ్మలేదు – అమ్మాలేదు, బొమ్మాలేదు. ఇదిగో ఇక్కడుంది. ఈ రాజారాంగారింట్లో. మంచోడు, బొమ్మిచ్చాడు.

దానికేసి పదేపదే చూసుకుంది.

"ఇందండి"

"ఇందండి"

రాజారాం తీసుకోబోయాడు.

"నే పెట్టేదాండి?

"ఓ"

తలుపు భద్రంగా తీసింది. లోపల పెట్టడానికి బొమ్మని పైకెత్తింది.

"ఒసేయ్, ఏందది?" అని ఏదో కంఠం గర్జించింది. మన్ను బెదిరిపోయి, ఆ బొమ్మను అలమారులో వొదిలేసింది. అది అడ్డంగా మిగత వస్తువులమీద పడింది. నాలుగైదు వస్తువులు అలమార్లోంచి కింద నేలమీద పడ్డాయి. కొన్ని గాజువి – కిందపడి పగిలాయి. మరికొన్ని కర్రబొమ్మలు పడి చప్పుడు చేశాయి.

"నిన్ను లోనికెవడు రమ్మన్నాడు. ఒళ్ళు బలిసిందా. పద బైటికి" అంటూ ఆ పెద్ద కంఠంవాడు ఆమె చెయ్యిపట్టుకుని లాగుతున్నాడు.

"వొదులు, చెయ్యి. నీ కెందుకు?"

"ఫరవాలేదులే, – పాలుపోసే పిల్ల – ఊరుకో శానయ్య" అన్నాడు రాజారాం.

"ఈళ్ళకి చేతివాటం జాస్తి. లోనికి రానిస్తిరా... మీరెరగర్లెండి" అన్నాడు శానయ్య.

"ఫరవాలేదు – మన పాలమనిషేగా – ఊరికే చూస్తానంటె, చూడమన్నా, చిన్నపిల్ల సరదాపడుతోంది."

"నేనేం అట్లాంటిదాన్ని కాను. పైగా నా బొమ్మలే ఎత్తుకుపొయ్యాడు దొంగాడు శనిగాడు" అంటూండగానే మన్ను కళ్ళంట నీరు తిరుగుతున్నాయి. చేత్తో తుడుచుకుంటూ, గుమ్మం దాటింది.

"నేనేం అందుకు రాలేదు. మా తాత ఆలస్యంగా వస్తాడు – అని చెబుదామని వొచ్చా తెలిసిందా" అని రోషంతో శానయ్యవైపు చూసింది.

"నడు, నడు – ఇట్లా రామోక" అన్నాడు శానయ్య పగిలిన సామాను ఏరి సర్దుతూ.

బైటికి నడిచి వెళ్ళింది. ఆ సాయంత్రం తాతతో వెళ్ళలేదు. మన్ను అలిగింది – ఎవరిపైనో కోపం – శనిగాడు – మశానయ్య మశానంగాడు. వాడుచేసిందే ఇదంతా. వాడు అరిచే తలికి, బెదిరిపోయింది. మరి అంతుమూలకంగా ఆ బొమ్మలన్నీ పడ్డాయి. కాని ఆడదేవుడు, బొమ్మ బాగుంది. పగల్లేదు. మరిగని విరిగిందా? చూడాలి, లోనికి రానియ్యరుగా. రాజారాం గార్ని అడిగితే.

రెండు నెల్ల తర్వాత వెళ్ళింది. రాజారాంగారింటికి; అప్పుడికి అలక చేరింది. తాత ఇంటికాడ పడుకున్నాడు. లేచేతలికి తిరిగిరావాలి. పరుగెత్తుకు వెళ్ళింది. తలుపు తోసిందిరాదు. అవతల తలుపుతాళం పెట్టివుంది ఎవ్వరూ లేరు. ఏమయ్యారు చెప్మా? మశానంగాడు కనపడ్డేం? తలుపు సందుల్లోంచి చూసింది. ఏమన్నా కనపడుతుందేమోనని ఏమీలేదు.చెవి తలుపుకి ఆనించి వింది. గడియారం మోగుతోందా? బైట ఆవరణకేసి చూస్తోంది. కారుచక్రం లేదు. రంబు లేదు. జీనులేదు. ఊరికెళ్ళారా? గడియారం కొట్టింది. టంగ్, టంగ్, టాంగ్. డాంగ్‌గింగ్... భలే –సంగీతం పాడుతోంది. చెడిపోలేదు. బొమ్మకూడా భద్రంగానే వుంటుంది. ఇంటికొచ్చేసింది. మర్నాడు వెళ్ళింది. ఆ మర్నాడు వెళ్ళింది. తాత చెప్పాడు – ఊరెళ్ళారంట. ఎందుకో, ఎప్పుడొస్తారో?

నెల గడిచింది.

తాత చెప్పాడు. రాజారాం ఊర్నించి వొచ్చాడంట వారం అయిందట. తనకి ఇంతవరకూ ఎందుకు చెప్పలేదు? ఏమో. తాత చిత్రమైన మనిషి కొన్ని చెప్పడు కొన్ని

అడక్కుండానే చెప్తాడు. రేపు తనూ వెడుతుంది తాతయ్య, రాజారాంగారింటికి. ప్రొద్దుటె. బొమ్మ ఎట్లాగుందో చూడాలి, అడగాలి. తెల్లవారింది కిట్టయ్య, లారీతో పోతానని, పెందరాళే ఇంత తిని వెళ్ళాడు. వాళ్ళమ్మ, వసారా ఊడుస్తోంది. "తాతా, లెగులెగు.. పొద్దోయింది" అని వూపింది తాతని. కాని లేవలేదు. ఇంకా ఊపింది కిష్టయ్య తల్లి తాతని ఊపింది. "అయ్యో" అని కేకపట్టి, మంచం మీద పడి ఏడుస్తోంది. తాత చచ్చిపోయ్యాడంట. తాతమీదపడి ఏడుస్తోంది మన్ను. ఇదేంది తనకేమీ, ఎవ్వరూ లేకుండా పోతూవుంది. అమ్మలేదు. అయ్యలేదు – అమ్మమ్మలేదు. ఇప్పుడు తాతలేదు. అమ్మిచ్చిన బొమ్మని దొంగ కాజేశాడు. దేవుడు బొమ్మ సూడనీకండ ఆ మశానంగాడు – తనది ఏమీ లేదు. తనకి ఎవ్వరూలేరు. వర్షంచుక్కలు మొహంమీద పడతాయి. చలి పీకుతుంది. ఎండ కాలుస్తుంది. మట్టి – మట్టి – మన్ను – మన్ను మశానం.

ఎండ కాస్తుంది మళ్ళా. మధ్య వర్షం కురుస్తుంది. కిట్టయ్య లారీపని, వాడమ్మ వంట. పాలు – పక్కింటి రామయ్య కట్టెల వ్యాపారం చూసుకుంటున్నాడు. తాత మంచం, పంచన చేరవేశారు. కిట్టయ్య తల్లికి తలనొప్పంట ఆరోజు "నే వెడతాలే పాలకి" అంది మన్ను.

"రామయ్య తమ్ముడు వొస్తాడు – వాడితో కలిసి వెడుదువుగానిలే. నీకు లొంగదుగా గేదె."

"సర్లె."

మధ్యాహ్నం మూడైంది. రామయ్య తమ్ముడురాలేదు. నాలుగైంది. తనే వెళ్ళింది రామయ్య ఇంటికి. తమ్ముడు సంతకాడి కెళ్ళాడు. నువ్వే వెళ్ళు అన్నాడు రామయ్య.

"ఎటుకేసి ఎళ్ళాడు?"

"ఏమొ"

గబగబ నడుచుకుంటూ, రాజారాంగారి ఇంటివైపు వెళ్ళింది మన్ను. గేటు తెరిచివుంది. ఆవరణలో ఎడ్లబండి వుంది. నలుగురైదుగురు జనం ఏదో సర్దుతున్నారు. ఇంట్లోంచి వొక్కొక్క సామానే తెచ్చి బండిలో పెడుతున్నారు పెద్దబల్ల, మంచం, కుర్చీలు, పెద్దపెట్టెలు లోని కెళ్ళింది. జనంకొందరు లోపలి కెడుతున్నారు.కొందరు బైట కొస్తున్నారు. రాజారాంగారెక్కడ కనబడరేం ముందుగదిలోకి జొరబడ్డారు. ఇద్దరు మనుషులు.ఒకడు డవాలి బంట్రోతు గదిలోంచి సామాన్లు బైటికితెచ్చి బండిలో పెడుతున్నాడు. అదుగో అద్దం. అదుగో బొమ్మ – ఆడదేవుడు – మొగదేవుడు – ఇంకా బొమ్మలు. బైటకొచ్చాడు. రాజారాం తీసుకెళ్ళేవాడిని అటకాయించాడు.

"ఇవి ముట్టుకుంటె చంపేస్తా" అన్నాడు రాజారాం.

"కోర్టులో చెప్పుకోండి – మాకు అడ్డంరాకండి" అని బంట్రోతు.

"వల్లకాదు."

"తొలుగు"

"తంతా"

"పోలీసుల్లేరూ – తప్పుకో" ఇద్దరూ పెనుగులాడుతున్నారు? రాజారాంగారు వాణ్ణి తన్నబోతే, వాడు తప్పించుకున్నాడు. మరో ఇద్దరు రాజారాంని పట్టుకున్నారు. కదలనీకుండా రాజారాం విదిలించుకున్నాడు.

"ఈ గదిలోనివి తీస్తే చంపుతా" అని అరుస్తున్నాడు.

"ఇక ఇప్పుడు ఆగేదిలేదు. లాక్కుపోయి వేలం పాడెయ్యాల్సిందే, పదండ్రా" అని వొకడు రాజారాంని పక్కకి లాగాడు. మరి ఇద్దరు గదిలో సామాను గబగబా తెచ్చేసి బండిలో వేసేస్తున్నారు. అలమారాలో బొమ్మలన్నీ బుట్టలో వేస్తున్నాడు శనిగాడు – శానయ్య.

"శానయ్యా నువ్వూనా?" అంటాడు రాజారాం.

మరి చేసేదేంది – జప్తు యవ్వారంగా కోర్టువారి హుకుం. అమీనా చెప్తుండాడుగా. ఆ బుట్ట బండిమీద గిరవాటెట్టాడు. అందులోంచి సామానులు కిందకు దొర్లి చప్పుడైనాయి. వీధిలో గేటుదగ్గర, జనం మూగారు. కొందరు నవ్వుతున్నారు. కిందపడిన బొమ్మల్ని మన్ను తియ్యబోయింది.

"నువ్వేవత్తివె పో – భడవా" అని వొకడు ఆమెను ఇవతలికి లాగాడు. మళ్ళా రాజారాం బండిదగ్గర కొచ్చాడు. డవాలి బంట్రోతు పిర్రమీద వొక్క తాపు తన్నాడు – వాడు ఎదురు తిరిగి, చొక్కా చేతులు పైకి మడిచి, "కాళ్ళు చేతులు కట్టి పడెయ్యమంటావా?" అని మీదికి వెళ్ళాడు.

మన్ను రాజారాం వెనక్కి వెళ్ళి నిలబడింది.

"ఒసే నువ్వేవత్తివె. అవతలికి పో – ఉడత పీకుడు మొహం వేసుకుని – పో". అది శానయ్య అరుపు. మన్ను కిందపడ్డ వాటిని ఏరుతోంది. నౌకరు ఆమెను తోస్తున్నాడు. రాజారాం కలియబడ్డాడు. బంట్రోతు చేతుల్లో సామాను లాక్కున్నాడు. పెద్ద పెనుగులాట. మరొక లావాటి వాడు ఇద్దరిమధ్యాపడి, గుప్పెట్లో సామాను ఎగిరేటట్టు బలంగా కొట్టాడు. మన్ను "అమ్మో" మంది ఏదో వొక గాజువొస్తువు పగిలి, పెంకు ఆమె నుదుటికి తగిలింది.

"పొమ్మంటే పోవేందే? అని శానయ్య, ఆమెని బరబరా, ఈడ్చుకుపోయి, గేటవతల కూలదోశాడు." నుదుటిమీదనుంచి రక్తం అరచేతికి తగుల్తోంది. ఎర్రగా అయింది. తుడుచుకుంది. ఎవడో గేటు ఎడం చేశాడు. సామాన్లతో ఎడ్లబండి గేటుదాటి బైటకొచ్చింది. రాజారాంని ఇద్దరు గట్టిగా పట్టుకుని గదిలోనికి తీసుకెళ్ళారు. బండివెనక వెడుతున్నాడు శానయ్య.

"పో, కొంపకాడికి – "

అని ఆమె చేతిని నలిపి, దూరంగా తోశాడు. వాడి చేతి చెమట తగిలింది. మనిషివాసన మన్ను తల తిరిగింది. ఎంత గట్టిచెయ్యి? కోసిన కట్టెకుమల్లె – వాడూ వాడి గడ్డం, నల్లకళ్ళు, వంకరపాగా, తేనెమట్టుకుమల్లె క్రాపింగు, బొత్తంలేని చొక్కానడుము, మెడకింద నల్లవెంద్రుకలు, ఆ చమట, ఆ వాసన మన్ను డోక్కుంది. రోడ్డుమీద ఎవరో లేవదీశారు, గిన్నెతో నీళ్ళిచ్చారు. ఇంటి కెళ్ళింది. కిట్టయ్య తల్లి, నుదుటికి ఏదో రాసి, గుడ్డ కట్టింది. అది నుదుటిమీద రెండో గీత కథ.

మరో, యాణ్ణర్థం జరిగాక, "మన్ను" జీవితంలో మరో వింత జరిగింది. కిట్టయ్య పెండ్లయింది, మన్ను తాత, కొంత వెనకేసి వెళ్ళాడు. ఎంతో మన్నుకు తెలియదు. ఆమెకి తిండి, బట్ట లోటు లేకుండా జరుపుతున్నారు. కిష్టయ్య తల్లి అతని భార్య వచ్చాక, మన్నుకి ఇంటి చాకిరి కొంత తగ్గింది. ఇంకా లాభదాయకమైన పనులు చూసుకోవచ్చునని, అందరూ పట్నంలో మకాం పెట్టాలని నిశ్చయించారు. మన్ను పెద్దమనిషైంది. పై నెలలో, పట్నం వెళ్ళాడు. మారుమూల ప్రాంతంలో ఒకపాతిల్లు అద్దెకు తీసుకున్నారు. కిష్టయ్యకి లారీపని. దగ్గరలో కంపెనీలో అప్పుడప్పుడు చిల్లర పన్లు దొరుకుతాయి. కట్టెల వ్యాపారం వొదిలేశారు. కాని, పాలు సప్లయి కొనసాగించాలని ఇద్దరు పనివాళ్ళను కుదుర్చుకుని నాలుగు గేదెలనుకొన్నారు. దగ్గరలో మేసేటందుకు గడ్డి బయలుంది. ఇల్లు పాతదైనా, చుట్టూ మట్టి గోడా, దొడ్లో నుయ్యి ముందు కుళాయిలూ విద్యుత్ దీపాలూ అన్నీ ఏర్పాటుగా ఉన్నాయి.

ఎవళ్ళెవళ్ళకి ఎంతెంత పాలు కావాలో కనుక్కుందామని సాయంత్రం నాలుగింటికి బైలుదేరింది మన్ను. పరికినీ - ఎర్రగళ్ళది - ఆకుపచ్చరెవిక. పైన తెల్లటి ఓణీ వేసుకుంది. ఓణీ పొడుగు చాలినంత లేదు ముందుకు లాగితే వెనక తక్కువవుతుంది. పమిట భుజం దిగడం లేదు. ముందుకే లాగింది. చెవులకి, రింగులు అమర్చుకుంది. కిష్టయ్య పెండ్లాం పెట్టుకునే మాదిరివి. చేతులకు ఎర్రగాజులు - మెళ్ళో పట్టి - వంకరటింకర పాపిడ జడ మెడ వెనక రేగి చిందరవందరగా పడుతుంది. బొట్టు లేదు. పెట్టుకుంటె నుదుటిమీద ఆ రెండు గీట్లూ మరంత స్పష్టంగా కనబడతాయని భయం కాబోలు. కాలి రెండో వేలుకి మట్టి - వొక్కత్తీ బయలుదేరింది. వీధి చివరకు రాగానే ఎత్తయిన గోడలు - మధ్య పెద్ద గేటు. గేటు ఎదురుగా చిన్నచిన్న ఇళ్ళు, గేటు దగ్గర డవాలి బంట్రోతు. ఎందుకో చెప్పింది. లోపలికి వెళ్ళనిచ్చాడు. అంతా ఖాళీ స్థలం - జీప్‌లు కార్లు, లారీబండ్లు - మనుషులు దూరంగా తిరుగుతున్నారు. ఎవరితో మాట్లాడాలి? తొందరగా నడిచింది.నలుగురైదుగురు ఆడపిల్లలు, పరుగు లెడుతున్నారు. వారిని కేకేసి అడిగితే, ఇక్కడంతా ఆరవంట. తనకి అరవంరాదు. నవ్వుతారేమో. కాస్త దూరం వెళ్ళాక, పెద్ద గోడలు కనిపించాయి. రంగుల గోడలు, లోపలికెళ్ళింది. ఎయ్యో పెద్ద గదులు, తివాసీలు- గోడల్ని పెద్ద అద్దాలు, బల్లలు వానిపైన స్తంభాలు దీపం చెమ్మాలు - నడుమ బంగారం తాళ్ళ ఉయ్యాల. భలే అందంగ వుంది.

ఉయ్యాలపై పరుపులు. రంగురంగుల దుప్పట్లు - మనుషుల్లేరేంది? మరో గదిలోకెళ్ళింది, అక్కడ చీకటిగా వుంది. దాన్నిండా బల్లలు, కుర్చీలు, తివాసులు, చాపలు దిమ్మలు, లేళ్ళ బొమ్మలు, కొండలు - ఇదేం దబ్బా - పెళ్ళివారిల్లా? చీకటి గదివెనక పెద్దవరండా - అక్కడ అంతా గోడలు, కొండలు, రాళ్ళు, దిమ్మలు - నడుమ స్తంభాలు. ఆటిల్లోంచి, నీళ్ళు ఎగిరి పడుతుంటాయి ధారలుగా - కిందినుంచి వర్షం భలె. అక్కడ జనం బోలెడుమంది. రాళ్ళు విసిరేస్తున్నారు. అదేంటి ఆ కొండని కోస్తున్నారు! భలే బలం వాళ్ళది. నిక్కర్లు, టోపీలు, చొక్కాలు, బూట్సూ, తగుల్చుకుని హుషారుగా, పనిచేస్తున్నారు. ఆళ్ళని అడిగితే, అరవం మాట్లాడుతుండారు. ఇంకా అవతలికి నడిచింది.

మరోలోగిలి, పెద్దపెద్ద దీపాలు వేళ్ళాడు తుంటాయి. నడుమ పెద్ద దిమ్మ – పట్టాకుర్చీ వెనుక ఎత్తు స్తంభాలు ఆటినిండా పూలు ఆకులు, రంగులు – బొమ్మలు. స్తంభాల నడుమ కిటికి దానిమీద మరో స్తంభం. ఆ స్తంభంపైకి చూసింది మన్ను. దాని మీద రెండు బొమ్మలున్నాయి. ఆడ దేవుడు, మగ దేవుడు. దొంగాడెత్తుకు పోయిన బొమ్మలు మాదిరివే. చేతులు నడుంపైన, మెళ్ళో ఎయ్యి గొలుసులు. రాళ్ళు మెరుస్తుండై. జుట్టుంది. మొగ బొమ్మనెత్తిన టోపిలాటిది. దేవుడి కిరీటం. రాజారాంగారింట్లో బొమ్మలు ఈ మాదిరివే– కాని ఇవి చాలా పెద్దవి. తన చేతులకి వాటి పాదాలుమాత్రం తగుల్తున్నాయి. వాటిని తాకాలి, దగ్గరగా చూడాలి ఎట్లాగబ్బా! ఏదన్నా పీటన్నా. కుర్చీ అన్నా వేసుకుని, దానిపై నిలబడితే అందుతుంది బొమ్మ. అచ్చంగా అమ్మ దేవుడు బొమ్మ, ఎంత బాగుంది. దగ్గరగా చూసి తాకి,చేతులతో బుజ్జగించాలి. పాదాలు తగుల్తున్నాయి. వేళ్ళు భలేగున్నాయి. పీట ఎక్కడుంటుందబ్బా – లోపలికి నడిచింది. అక్కడ దీపాలున్నాయి. పీట లేదు. అవన్నీ గోడలు కింద నేల – రాళ్ళు – గడ్డి – గోడల్ని ఆవించి తివాసులు చాపలు – బాబో, ఇదేంది! ఏనుగు తల! తాకింది. ఏనుగు తల సర్కసేనుగ చెవులు – తొండం అమ్మో ఇంకా ముందుకెళ్ళింది. అక్కడ దీపాలు లేవు. చీకటిగా వుంది. చాపలుచుట్టి నొకదానిపైన వొకటి పడేసి ఉన్నాయి. వాటివెనక అదేమిటి? కుర్చీపీట – పక్కకు తిరిగి చెయ్యి చాపింది మన్ను.

"ఇటొచ్చా – నా ముంగిమొగం"

బెదిరి అడుగు వెనక్కివేసింది మన్ను.

అవును వాడే – శనిగాడు, శానయ్య. రాజారాంగారింట్లోవాడు మశానంగాడు.

"నువ్వా!" అంది ఆశ్చర్యంతో, చెయ్యి వెనక్కి లాక్కుని.

"పిట్ట పెరిగిందే. ఓణీలేస్తుండావ్! మజాగుండావులే" అని శానయ్య రెండుచేతులు వెనక భుజాలకిందనించి పోనిచ్చి, ఆమె రొమ్ముని అదిమి పట్టుకుని, దగ్గరకు లాక్కున్నాడు.

"ఇదేంటి, వొదులు చచ్చినోడ వొదులు, అరుస్తా" అంటుంది. ఆమెను ఇంకా దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. నలిపి వేస్తున్నాడు. బలంగా భుజాలు, చేతులు వొంచేస్తున్నాడు. తనవైపుకి తిప్పి, వొడిలోకి తీసుకుని, నలిపి, నొక్కి, ఉక్కిరిబిక్కిరిచేస్తూ, మొహం అంతటా ముద్దులు కురిపిస్తున్నాడు. ఆ బలంమధ్య నలిగి, నీరసమైపోతోంది. తోస్తోంది. వేళ్ళు పీకుతోంది. రక్కుతోంది. మోటగా – కరుస్తున్నాడు, కొరుకుతున్నాడు ఛీ, ఛీ – అమ్మో రెవిక చింపేశాడు. అక్కడ కొరుకుతున్నాడు. జడమెడ చుట్టూ తిప్పి, పీకమీద చెయ్యివేసి, పెదవుల్ని గట్టిగా కొరుకుతున్నాడు. నుదుటిమీద పన్ను – అబ్బ, ఛీ, ఛీ – కూలబడింది. వాడూ కూలబడ్డాడు. పట్టు వదలకుండా. అడుగు పెదవి పంటితో ముందుకులా కొరుకుతున్నాడు. కాలితో ముందున్న చాపచుట్టని కదపడంతో పట్టు సడలించి గట్టిగా వాడి మెడని పైకి తోసి, తప్పించుకుని బైటికి పరుగెత్తింది. వాడు వెనక వస్తున్నాడు.

"రాత్రి రాకుంటివా చూచుకో మజాకా ముందువరండా గదిలో కొచ్చేసింది. అక్కడ ఇద్దరు మనుషులు, ఏదో పనిచేస్తున్నారు. మెట్లమీద తివాసులు. తీస్తున్నారు. మరో ఇద్దరు, స్తంభాన్ని దించుతున్నారు. కింద పడింది స్తంభం. దాన్ని దొర్లించుకుంటూ వెళ్ళారు.

రంపాలతో ఏదో కోస్తున్నాడు ఆ కుర్రాడు. గునపంతో మట్టి తవ్వి, కర్రపాతి, దానికి తాడుకట్టి, ఆ తాడుమొన వొక దిమ్మచుట్టూ కట్టి, లాగి, పెల్లగించాడు శానయ్య కిటికీ ముందు స్తంభంపైకి ఎక్కాడు. ఆ బొమ్మల్ని కదుపుతున్నాడు, ఏదో ఇనపకడ్డీపెట్టి, బొమ్మ పాదం పైకి లేపుతున్నాడు ఆడబొమ్మకిందికి పడిపోయింది. మోకాలు దిమ్మమీద వుండిపోయింది. వొక్కతాపు తన్నాడు దిమ్మ, కాలు కిందపడ్డాయి.

"ఆపు ఆ బొమ్మని తాకమాక" అంది మన్ను.

కోరగా చూశాడు. వాడికళ్ళు ఎర్రగా ఉన్నాయి – కోరమీసాలు. నల్ల దిబ్బ మొహం– ఇనుము చేతులు – ఆడిచెమట నోటంట ఆ వాసన మొగాడి మాంసం వాసన.

"ఇదుగో సూస్కో తడాఖా"

అని రెండో బొమ్మని వొక్క తాపు తన్నాడు శానయ్య.

"దిగు దాన్ని తన్నమోక. దాన్ని ఏమన్నా చేస్తివా చంపేస్తా" అంది మన్ను.

"సంపటం రాతిరికి చేదువుగానిలే" అని, రెండో బొమ్మ దిమ్మని కడ్డీతో కదుపుతున్నాడు. కుడివైపునుంచి బొమ్మకాళ్ళమీద తాపుతున్నాడు. ఏదో ముక్క ఎగిరి మన్ను నుదుటిమీద పడింది. "అమ్మో" అంది. రక్తం కారుతోంది. ఆవేశం వొచ్చేసింది. మెట్లమీద కర్రకు తగిల్చిన ఇనపకడ్డీని, బలంగాపైకి విసిరింది. అది శానయ్య పీకకి తగిలి కోసింది. "అయ్యో" అని పెద్దగా కేకపెట్టి కిందకు పడిపొయ్యాడు. దగ్గరకెళ్ళి చూసింది. మెడ తెగింది. రక్తం కారుతోంది. కళ్ళు మూసుకుంటున్నాడు. పళ్ళు బయట కనిపిస్తున్నాయి. నాలుక వేల్లాడుతోంది. గుండెమీద చెయ్యివేసింది. శ్వాసలేదు. గుండె కదలడం లేదు. వాడు చచ్చిపొయ్యాడు. జనం పోగయ్యారు. "ఏమిటి?" "ఎవరు?" "ఎన్నా ఇది" "ఎంగెగలాటా?" ఏవేవో కంఠాలు. ఇంకా మూగుతున్నారు.

"అవును – నేనే చంపా" అంది మన్ను పొంగివస్తున్న కన్నీటిని తుడుచుకుంటూ. అదీ, ఆ మూడోగీత చరిత్ర. కొంచం చిన్న దెబ్బ, చిన్నగీటూ, తిన్నగాలేక. కుడి కనుబొమ్మవైపుకు దిగిన చిన్నగీటు.

* * * *

బాలనేరస్తుల పాఠశాల సూపరింటెండెంట్, పార్థసారధి చెప్పిన కథ ఇది సంక్రాంతి సెలవుల్లో నాలుగురోజులు పార్థసారధితో గడిపాను. అతను జర్మనీలో మన శాస్త్రంలో తరిఫీదు పొంది బాలనేరస్తుల సంక్షేమ కార్యకలాపాలపై టోక్యోలో జరిగిన అంతర్జాతీయ గోష్టిలో పాల్గొని, ఈ మధ్యనే స్వదేశానికొచ్చాడు. పదహారు ఇరవై వయస్సులో నేరాలు చేసిన బాలబాలికల్ని బోర్‌స్టల్ పాఠశాలల్లో వుంచి, విద్య గరిపి బాగుచేస్తారట. అన్ని దేశాలలోనూ బాలనేరస్తుల నేరాలని పరిశీలించే కోర్టులుంటాయట. నేరస్థుల్ని రెండు మూడు సంవత్సరాలు. ఈ పాఠశాలలో వుంచి శిక్షణ ఇస్తారట. కొందరిని కఠిన నిర్బంధంలో వుంచుతారట. దారుణ నేరాలను చేసినవారిని – మరికొందర్ని విచ్చలవిడిగా తిరిగి విద్యనభ్యసించే పద్ధతుల్ని నిర్వహించే స్కూళ్ళల్లో వుంచుతారట. టోక్యోలో జరిగిన గోష్టిలో ఎక్కువకాలం వీరిని నిర్బంధంలో వుంచితే బాగుపడక, మరింత చెడిపోతారు

గావున అయిదారు మాసాలు స్వేచ్ఛా పాఠశాలల్లో వుంచి వృత్తి విద్య నేర్పితేనే మంచిదని పలువురు అభిప్రాయ పడ్డారుట. పార్థసారధి ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు.

"ఇప్పుడు మణి అదే మన్ను విషయం చూడు. చేసింది హత్య, హత్యా నేరానికి నిర్బంధ పాఠశాలలో మూడేళ్ళు వుంచాలని కోర్టుతీర్పు. కాని హత్య చేసినప్పుడు ఆమె వయస్సు పదమూడు ఏంచెయ్యాలి? స్వేచ్ఛా పాఠశాలలో నాలుగయిదునెలలు వుంచితే చాలునని సూచించాను. ఎట్లాగో వొప్పించాను. మూడునెలలు పూర్తయింది ఇప్పటికి. కుట్టుపనులు నేర్చుకుంది. మన జవానులకి స్వెట్టర్లు స్టాకింగ్స్ కుట్టింది. చక్కటి ప్రవర్తన, ఆక్షేపణకి తావీయకుండా నడుచుకునేది. ఇంక ఆమెని వొదిలెయ్యాలని సిఫార్సు చేశాను. ప్రభుత్వంలో పెద్దలు ఏకళని ఉన్నారో "సరే" అన్నారు.

"రేపు విడుదల చేస్తున్నాం" అన్నాడు సగర్వంగా.

"హత్యకి కారణం అంటూ వుండాలంటారు కదా – మన్ను శానయ్యని ఎందుకు హత్య చేసిందంటారు?" అని అడిగాను. ఆయన ఏదన్నా కొత్త విషయాలు చెప్తే వినాలని

"నిజానికి ఆమె తల పెట్టింది హత్యకాదు. ఆ బొమ్మల్ని కాపాడ్డం ఆమె నిశ్చయం. ఆ బొమ్మలు ఆమెకీ సంఘానికీ నడుమున్న లంకి. కుటుంబం. తలిదండ్రుల ప్రేమ – ఇవి సంఘంతోబంధం ఏర్పరిచే శక్తులు. మణికి తల్లిదండ్రులు లేరు. తల్లి రెండుబొమ్మలు ఇచ్చిపోయింది. తల్లి ఇవ్వడం అవి ఆమె దృష్టిలో అందమైన బొమ్మలు కావడం – ఈ రెండూ ముఖ్యం. ఆ బొమ్మల్ని దొంగాడు ఎత్తుకుపొయ్యాడు. రాజారాం ఇంట్లో అలాంటి బొమ్మలు చూసి సంబరపడింది. అతను ఆర్థిక ఇబ్బందిలో పడ్డాడు. ఆస్థిని జప్తుచేసి లాక్కుపోయి వేలం వేశారు. ఆ బొమ్మలు పోయాయి. మిగిలిన తాత చచ్చిపోయాడు. పట్నం వొచ్చాక ఆ సినిమా స్టూడియోలో సెట్టింగులు కట్టడం, తియ్యడం జరుగుతుంది, అక్కడ శానయ్యా పనిలో చేరాడు. ఆ సెట్టింగులలో రెండు బొమ్మలు కనిపించాయి. సెట్టింగును తీసేస్తున్నారు పనివాళ్ళు. శానయ్యా ఆపనిలో ఉన్నాడు. ఆమెకి అదంతా తెలియదు. బొమ్మల్ని ధ్వంసం చేస్తున్నాడనుకుంది. తనకు సంఘంలో బంధం ఏర్పరచిన బొమ్మలు తట్టుకోలేకపోయింది చంపేసింది. ఇక రెండోది ఆమెకు సౌందర్యం కావాలి. చదువు, సంస్కారం భోగభాగ్యాలులేవు. ఆమె జీవితంలో. అయినా ఆమెలో సహజమైన సౌందర్యతృష్ణవుంది. ఇప్పుడు మన శాస్త్రజ్ఞులు కొందరిలో పుట్టకతోనే సౌందర్యతృష్ణ వుంటుందన్న సిద్ధాంతం ప్రతిపాదించారు. ఈ తృష్ణని పెంపొందిస్తే మనసులో తికమకలు, జాడ్యాలు సమసిపోతాయని వీరి సిద్ధాంతం. అందుకనే ఈనాడు అన్ని పాఠశాలలోనూ చిత్రలేఖనం. నాట్యం మొదలయిన కళలని పెంపొందించే అవకాశాలు కల్పిస్తున్నారు.

మణికి సౌందర్యం కావాలి. ఆ బొమ్మలలో సౌందర్యం వుంది వాటిని ధ్వంసం చేస్తున్న వ్యక్తి శానయ్య. వాడిలో సౌందర్యంలేదు. వికృతంగా వుంటాడు. మోటగా వ్యవహరిస్తాడు. రక్కుతాడు. కొరుకుతాడు ఇనుము చేతులతో నలుపుతాడు. చెమట వాసన. అలాంటివాడు ఆ బొమ్మల్ని ధ్వంసం చేస్తుంటే తట్టుకోలేకపోయి హత్య చేసింది. వికృతాన్ని, అందం హత్య చేసిందన్నమాట."

అని పార్థసారధి నవ్వుతున్నాడు. అర్థమైనట్లు నేనూ హర్షం వెలిబుచ్చాను.

"మరీ నుదుటిమీద గీట్లకీ – హత్యకీ ఏదన్నా సంబంధం వుందా అని ప్రశ్నించాను. పత్రికా విలేఖరి ధోరణిలో.

"మన్ను మశానమూను – దానికీ, దీనికీ ఏ సంబంధమూలేదు. మూడుసార్లు, మూడు దెబ్బలూ నుదిటి మీద కలగడం కేవలం ప్రమాదవశాత్తు జరిగింది" అని ముగించాడు. చివరి వాక్యములో ఈ కథకి నామకరణం కూడా చేశాడు పార్థసారధి అప్రయత్నంగా.

ఆ ఉదయం అతనితో వెళ్ళి పాఠశాల శిక్షణలో ఉన్న మణిని చూసినప్పుడు నన్ను వెంటనే ఆకర్షించినది. ఆమె నుదుటిమీద గీతలే. ఆమె నవ్వు మొహంతో వుందేగాని ఏమీ మాట్లాడలేదు.

"అసలు సంగతి చెప్పడం మరిచిపొయ్యా."

"చెప్పండి."

"నేను, జపాన్ నుంచి వొస్తూ, "వాకీ – టాకీ" అనే బొమ్మను తెచ్చాను. రెండడుగుల ఎత్తుది. 'కీ' ఇస్తే నడుస్తుంది – మాట్లాడుతుంది.

బొమ్మా, అంతకుముందు, వారం రోజులుగా మాట్లాడడం మానేసింది మన్ను – కిష్టయ్య భార్య చూడ్డానికి వొచ్చినప్పటినుంచీ కిష్టయ్య భార్య మంచిది. స్నేహంగా వుంటుంది. ఆ స్నేహంతో సంఘంతో లంకె ఏర్పడే పరిస్థితి తనకిష్టంలేదు. ఈ అయిష్టమే ఆమె మౌనానికి కారణం. మాట్లాడ్డం మానేసిన మన్ను ఈ బొమ్మ మాట్లాడ్డం చూడగానే తానూ మాట్లాడ్డం మొదలెట్టింది. తీసుకో ఈ బొమ్మ నీకోసమే తెచ్చాను అన్నాను. కృతజ్ఞతతో, దైన్యంతో ఆమెకళ్ళు తడిసినై. ఆ క్షణంలో సౌందర్య సాక్షాత్కారం అయింది నాకు" ఆ సౌందర్యం ఛాయలు నాలోనూ మెదలడం మొదలెట్టాయి. కాబోలు రుమాలుతో కళ్ళు తుడుచుకున్నాను.

జయశ్రీ – 1966, డిసెంబర్ 26